

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra To verdener (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "To verdener", i Hjortø, Knud: *To verdener*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2008, s. 168. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_18-shoot-idm140047356834848/facsimile.pdf (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: To verdener

end dens menneskeskildringer er fint nuancerede. Han savner hos personerne den »vivrige Snublen« og uoverlagthed, der rober lidenskab. Til gengæld tager han hatten af for Hjortøs tankemæssige styrke og originalitet. I *Dagbladet* rejser Gnuetzmann indledningsvis spørgsmålet om, hvordan forholdet mellem kønnene vil udvikle sig i fremtiden: fortæller den ny litteratur det? og skriver derefter en bunkeanmeldelse af romaner om og af kvinder (bl.a. Agnes Henningsens *Lykken*). Han lægger her, ligesom Clausen, vægt på *To verdners* sondring mellem vismanden og barbaren og er utilfreds med det efter hans mening skematiske i bogens anlæg – idet han mener, at Hjortø helt generelt tildeler manden vismandens rolle og kvinden barbarens. Man kan indvende, at senere værker af Hjortø tyder på, at forfatteren fordeler rollerne efter personernes temperament og ikke efter deres køn; eksempelvis står i romanen *Fru Herta* (1928) kvinden som den koldsindige over for den mere impulsive, kreative ægtemand.

Også Christian Rimestad er i en artikel i *Det ny Aarhundrede*, 1905–1906, kritisk over for det i hans øjne skematiske i bogen. Til gengæld fremhæver han Hjortøs evne til at billedliggøre sjælelige tilstande, er navnlig betaget af »det store Poem om Efteraarets«, som der er citeret fra ovenfor. Rimestad lægger vægt på det aktuelle i diskussionen om det moderne barbari, men betragter ikke billedet af vismanden som idealiseret. Det er derfor overraskende, at han i sin forfatterenquote *Digtere i Forhør* (1906) hævder, at Hjortø i *To verdener* forherliger den kulturtype, som Johannes V. Jensen ville til livs, nemlig »Bæreren af den theoretiske Livsvidens«. Det hævdes, skønt Hjortø selv i samme artikel går ind for den ny »friskhed«, de bondefødtes litteratur bringer med sig (s. 104–106).

Nogenlunde samtidig gør Henrik Pontoppidan opmærksom på Hjortø som en af de »vejbydendes«, en »mærkelig sproglig Begavelse«, en »ejendommeligt uafhængig Personlighed«, der besidder en »sær og stærk Fantasi«. Pontoppidan fremhæver *To verdener* som det seneste og bedste eksempel derpå – det sker i en udtalelse til kultusministeren, som Hjortø, i håb om at opnå økonomisk støtte, havde bedt ham om at skrive, og som naturligvis ikke kan gå nærmere ind på romanens to karakterer og modsætningerne

mellem dem. Udtalelsen findes blandt Hjortøs efterladte breve og manuskripter på Det Kgl. Bibliotek (Tilg. 347).

Harald Nielsen fremhæver i sin »Litterær Oversigt« (*Tilskueren*, 1906) *To verdener* som efterårets betydeligste bog næst efter Johannes V. Jensens *Hjulet*, men ikke på grund af dens kunstneriske kvaliteter. Nielsen mener, at romanen begrænses af »netop de Egen-skaber, der uheldigvis manglede ved »Hjulets« Tilblivelse»; hertil hører respekten for »den kedelige Virkelighed»; sådan udtrykker han sig senere i sin omtale af *Hjulet* i *Tilskueren* samme år, s. 427, hvor han beskylder Johannes V. Jensen for »Stemningssvindels». – Nielsens anmeldelse af *To verdener* lægger sig op ad Gnuetzmanns, for så vidt som han mener, at bogen ganske vist markerer sig ved sin skarpsindige, ædruelige psykologi, men at det hele er lidt for godt udtænkt, lidt for logisk og gennemargumenteret; værket opnår ikke »af Tanken at blive vurderet som levende Virkelighed». Nielsen er i øvrigt ikke overbevist af dén flydende overgang mellem mandligt og kvindeligt, Hjortø viser sans for. Han er utilfreds med Helgas tankegang, den er for maskulin, synes han, det kan ikke hænge rigtigt sammen, og tilsvarende overbevises han ikke af, at Grandlev kan tænke ting, »som kun hun vilde have følt». Der må være orden i sagerne. – Det tidskritiske element: barbariet som trussel mod kulturen, kommer Nielsen ikke ind på.

Axel Garde har i sit periodehistoriske oversigtsværk *Dansk Aand. Et Omrids til de sidste Aars Litteraturhistorie* (1908) en præsentation af *To verdener*, som ikke klager over skematisering, men vurderer kærlighedshistorien som dybtgående og overbevisende i sin smertefulde umulighed. Det er for Garde Helga, der som et »friskt Instinkt» står menneskeligt stærkest over for Grandlevs fortænkthed, men han forbigår den betydelige skabende nødvendighed i hende, den, der gør hende til mandens åndelige jævnbyrdige.

Læste Albert Gnuetzmann ud af *To verdener* en favorisering af den fornuftstyrede mand, så mener den unge Otto Gelsted – på linje med Garde – i sin artikel i *Tilskueren*, 1915, at bogen især betoner Grandlevs mangler: hans virkelighedsfrygt, hans udtørrede sind, hvis »nærende Muld» visdommens træ har suget gold, og som kommer til kort over for den sjælelige styrke, hvormed Helga forsøger at tilføre ham ny levedygtighed.